

L'Informe MacBride: el seu valor per a una nova generació

Andrew Calabrese¹

L'any 2005 fa 25 anys de l'informe de la Comissió Internacional de la Unesco d'Estudi dels Problemes de la Comunicació, *Moltes veus, un sol món* més conegut per Informe MacBride. Aquest document es va elaborar en un context mundial molt diferent a l'actual. El 1980, la Guerra Freda tenia una influència enorme sobre les aliances geopolítiques i la decisió de ser un país *no alineat* partia d'aquesta gran polaritat. L'Informe MacBride i la crida a un Nou Ordre Mundial de la Informació i de la Comunicació (NOMIC) que se'n va derivar van precipitar la decisió del govern dels Estats Units de retirar-se de la Unesco. En una carta datada el 28 de desembre de 1983, el secretari d'Estat de l'Administració Reagan, George Schultz, explicava al director general de la Unesco, Amadou-Mahtar M'Bow, les raons de la retirada dels Estats Units. Schultz donava la mateixa importància a la mala administració i a "la injecció d'objectius polítics fora de l'abast de l'empresa conjunta" (Schultz 1984, 84). El que era clar per a tots els que tenien alguna cosa a veure en la qüestió era que la decisió s'havia pres en nom dels grans mitjans de comunicació i els interessos del sector de les telecomunicacions dels Estats Units. Schultz, després d'afirmar que el govern dels Estats Units, "juntament amb el poble americà en general" (p. 82), creien en la constitució de la Unesco, deia: "Tenim previst d'utilitzar els recursos que dediquem actualment a la Unesco a fomentar altres mitjans de cooperació" (p. 84). Aquesta retirada va fer perdre legitimitat a les iniciatives multilaterals d'articulació de principis per regir els mitjans de comunicació globals que no es guessin exclusivament per la lògica del mercat.

Andrew Calabrese

*Professor associat a la Universitat de Colorado,
Estats Units*

La posició ideològica que hi ha rere la decisió dels Estats Units s'ha mantingut durant molts anys en la política interior i exterior sobre mitjans de comunicació dels EUA. El 1983 Mark Fowler, president de la Comissió Federal de Comunicacions dels Estats Units durant l'Administració Reagan, va dir en un discurs que la televisió era una "torradora amb imatges". Segons Fowler, els governs no havien de donar una consideració ni un tractament especials a la cultura en general, inclosos els mitjans de comunicació, en comparació amb altres àmbits del comerç (Mayer 1983). La lògica que es desprèn d'aquesta concepció és que els governs no han d'intervenir per modelar o alimentar la cultura i que és únicament el mercat el que ha de regir la cultura. No és cert, però, que un govern que respon als interessos de les grans empreses sigui un govern que afavoreix necessàriament un mercat lliure i competitiu (Calabrese 2004a). La concepció de *mercat* era coherent amb la retirada dels Estats Units de la Unesco, una organització que s'havia convertit en un fòrum d'iniciatives multilaterals per oposar-se al domini del mercat dels grans mitjans de comunicació sobre la producció i la distribució cultural. Malgrat la resistència que molts països han presentat a l'hora de sotmetre les pràctiques culturals a la disciplina de les polítiques neo(liberals) o de mercat del comerç i la inversió, els Estats Units han aplicat sense treva una política exterior de mitjans de comunicació tot just amb aquest objectiu (Calabrese i Redal 1995). Com que els Estats Units no podien controlar les recomanacions de la Unesco, i com que la Unesco (a través de l'Informe MacBride) recomanava posicions contràries a les posicions ideològiques i als interessos econòmics dels Estats Units, era lògic que els nord-americans fessin el que va afirmar el secretari d'Estat, George Schultz, és a dir, buscar "altres mitjans de cooperació". Per bé que Schultz no va anticipar com s'implantaria aquesta cooperació, els esforços dels

Estats Units per posar fi a l'*excepció cultural* dins de l'Organització Mundial del Comerç (OMC) són una prova clara de la trajectòria decidida en la política exterior dels mitjans de comunicació dels Estats Units durant els últims 25 anys, malgrat el seu reingrés recent, aparentment incongruent, a la Unesco.

Actualment, les modernes tecnologies dels mitjans de comunicació, particularment internet i la comunicació per satèl·lit, han esdevingut la infraestructura que ha fet possible un nou sistema de mercat mundial i un nou context per a la difusió de les idees polítiques, econòmiques i culturals. Amb aquests nous poders han sorgit oportunitats per eliminar la pobresa mundial i una major capacitat dels ciutadans i ciutadanes d'arreu del món per ser testimonis de les violacions dels drets humans, passin on passin, i per combatre-les. A part dels molts canvis positius, però, també hi ha perills que s'han d'evitar, sobretot els usos d'aquests nous mitjans de comunicació per violar la dignitat i la humanitat d'altres persones a partir de l'engany públic, l'explotació econòmica, la vigilància i la repressió polítiques i altres abusos de poder.

La decisió dels Estats Units de reincorporar-se a la Unesco no ens ha de sorprendre. Des del 1984, els dirigents de l'ONU han treballat diligentment perquè els Estats Units tornessin al fòrum, fins al punt de rebutjar el passat de l'organització. Thérèse Paquet-Sévigny, vicesecretària general de l'ONU d'informació el 1990, va expressar clarament una posició contrària al NOMIC que coincidia amb la política i la ideologia oficial dels Estats Units: "Durant molts anys, el debat internacional sobre la informació i la comunicació no va propiciar cap acord sobre un enfocament comú. Només em refereixo a algunes de les discussions, per exemple, sobre els conceptes d'un Nou Ordre Mundial de la Informació, que, als ulls de molts interlocutors del camp de la comunicació, han perjudicat els esforços internacionals per construir una societat mundial de la informació" (Paquet-Sévigny, citada a Roach 1997, 116). El camí cap a una "societat mundial de la informació" no era ni és res que s'hagi de construir d'una manera determinada, com dona a entendre aquesta afirmació. Però arran de la retirada dels Estats Units, els representants de la Unesco han mirat de subordinar les antigues pretensions de lideratge moral d'aquella organització a un lideratge de contemporització i conciliació, un canvi al qual s'ha abraçat

la visió oficial dels Estats Units de com ha de ser una societat mundial de la informació. Per al govern dels Estats Units, i per als governs d'altres països rics, la tasca política per al futur ha de consistir a dissenyar la *destrucció creativa* dels estats del benestar i a redirigir les iniciatives de la política nacional per construir una societat mundial de la informació neoliberal (Calabrese 1997, 1999a i 1999b). Aquesta tasca s'ha basat en un gir intel·lectual en el pensament econòmic des de Keynes fins a Hayek. La Unesco s'ha ajustat, pel que fa a la idea de la societat mundial de la informació, a aquesta agenda i ha acceptat un marc ideològic favorable a l'OMC, o almenys no s'hi ha oposat significativament. En aquest marc, la Unesco no tan sols ha perdut bona part de la seva antiga importància com a fòrum de deliberació sobre la normativa mundial en matèria de mitjans de comunicació, sinó que ha deixat de ser un símbol contra les normes culturals del neoliberalisme. Ara que la Unesco ja no és l'eix del discurs mundial sobre la normativa dels mitjans de comunicació, les iniciatives per desenvolupar principis democràtics de regulació mundial dels mitjans de comunicació han hagut de buscar altres fòrums, com ara la Cimera Mundial sobre la Societat de la Informació (CMSI).

La CMSI, que es va reunir a Ginebra el 2003 i es tornarà a reunir a Tunis el novembre del 2005, va representar per a moltes persones d'arreu del món, en particular del Sud, una nova esperança per aconseguir un progrés important en l'articulació de normes mundials i polítiques relacionades en l'àmbit dels drets de la comunicació. La creació de normes mundials, o com a mínim transnacionals, no és un fenomen recent, per bé que el grau de participació pública en els fòrums normatius mundials està augmentant. S'ha dit que aquesta participació més gran és la veu de la *societat civil* (aquella part de la vida social que moltes vegades està separada de l'Estat i del sector empresarial) en la generació d'un discurs públic mundial sobre el futur dels drets de la comunicació i les normatives mundials que fan falta per garantir-los. És evident que hi ha desacords sobre el grau d'unió de la veu de la societat civil, donada l'heterogeneïtat inherent que caracteritza la història de la mateixa idea de societat civil, i donat l'ampli ventall de qüestions que es van tractar a la CMSI sota la bandera d'aquella idea (Calabrese 2004b). Entre aquelles qüestions hi ha els drets de la comunicació dels grups indígenes, els treballadors, les

dones, els infants i les persones discapacitades; la propietat intel·lectual; els mitjans de comunicació col·lectius; el programari de codi obert; l'accés a la informació i els mitjans de comunicació; la ciutadania global i molts altres (Declaració de la Societat Civil 2003). A la CMSI de Ginebra va quedar clar que hi havia una considerable voluntat política de crear i mantenir una presència efectiva que representés la societat civil en un procés que, en nom de la legitimitat, estava aparentment obert a múltiples interlocutors. A part de les qüestions permanents sobre a viabilitat, la implantació i el compliment del pla d'acció de la CMSI, un dels reptes més grans de la representació no governamental i no empresarial en futurs fòrums normatius mundials, com ara la segona fase de la CMSI, estarà relacionat sens dubte amb la qüestió de la *sostenibilitat*. ¿En quina mesura serà sostenible la participació normativa per la coalició contingent de la societat civil que s'ha unit, amb caràcter circumstancial, com a resposta a una cimera important? ¿Poden mantenir la longevitat, la receptivitat i la legitimitat sense les ajudes institucionals i financeres que estan a l'abast de les empreses i els grups comercials? ¿El poder de la col·laboració en xarxa que ha permès a aquesta coalició reivindicar un espai legítim en el procés de la CMSI serà un poder que podrà continuar oferint una plataforma perquè les diferents veus puguin ser escoltades i tingudes en compte quan la cimera s'hagi acabat?

Han canviat moltes coses des que es va publicar l'Informe MacBride, no tan sols en la política mundial, sinó també en la comunicació mundial. L'any 2005 i la CMSI no són un punt i a part en el diàleg mundial sobre el dret a comunicar, però sí que aquest any és una bona ocasió per commemorar el llegat polític de l'Informe MacBride. Malgrat les limitacions geopolítiques que van filtrar les aportacions dels seus autors, aquests van tenir la previsió d'esperar una mena de *globalització* que, més enllà de representar divisions entre els ciutadans i ciutadanes del món, reconeixien la nostra humanitat comuna. Amb tots els seus defectes, pels quals els activistes progressistes de la comunicació, com és lògic, s'han distanciat durant els últims vint-i-cinc anys, l'Informe MacBride projecta un esperit d'optimisme al voltant de la idea que un món millor és possible, de la importància de les institucions públiques com un mitjà per garantir la justícia mundial en l'àmbit local,

nacional i transnacional, i del valor de la comunicació mundial com a mitjà de coneixement, entesa i respecte mutu. Per aquestes raons, la nova generació de defensors dels drets de la comunicació hauria de celebrar l'aniversari de l'Informe MacBride i entendre la complexitat del seu

Notes

- 1 Andrew Calabrese és professor associat de la Universitat de Colorado. Els seus llibres i articles giren al voltant de la política i la normativa sobre comunicació. Va guanyar el premi McGannon de recerca sobre política de la comunicació i va ser becari Fulbright a Eslovènia. Calabrese dirigeix la col·lecció «Critical Media Studies: Institutions, Politics and Culture», per a Rowman i Littlefield, que recentment va tornar a publicar l'Informe MacBride en commemoració del seu vint-i-cinquè

llegat.

Bibliografia

- CALABRESE, A.; REDAL, W. (1995). "Is There a US Foreign Policy un Telecommunications? Transatlantic Trade Policy as a Case Study". *Telematics and Informatics*, 12(1), p. 35-56.
- CALABRESE, A. (1997). "Creative Destruction? From the Welfare State to the Global Information Society". *Javnost/The Public*, 4(4), p. 7-24.
- CALABRESE, A. (1999a). "The Welfare State, the Information Society, and the Ambivalence of Social Movements". A CALABRESE, A.; BURGELMAN, J. C. (eds.), *Communication, Citizenship, and Social Policy: Re-thinking the Limits of the Welfare State* (259-277). Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- CALABRESE, A. (1999b). "Communication and the End of Sovereignty?" *Info: The Journal of Policy, Regulation, and Strategy for Telecommunications, Information, and Media*, 1(4), p. 313-326.
- CALABRESE, A. (2004a). "Stealth Regulation: Moral Meltdown and Political Radicalism at the Federal Communications Commission". *New Media and Society*, 6(1), p. 18-25.
- CALABRESE, A. (2004b). "The Promise of Civil Society: A Global Movement for Communication Rights". *Continuum: Journal of Media and Cultural Studies*, 18(3), p. 317-329.
- MAYER, C. E. (1983). "FCC Chief's Fears: Fowler Sees Threat in Regulation". *Washington Post* (6 de febrer), pàg. K1.
- ROACH, C. (1997). The Western World and the NWICO. A GOLDING, P; HARRIS, P. (eds.), *Beyond Cultural Imperialism: Globalization, Communication & the New International Order*, p. 94-116. Londres: Sage.
- SCHULTZ, G. (1984). Carta del secretari d'Estat dels EUA, George Schultz, al director general de la Unesco, Amadou-Mahtar M'Bow, on anunciava la decisió del Govern dels Estats Units de retirar-se de la Unesco (28 de desembre del 1983). *Journal of Communication*, 34(4), p. 82, 84.